

וְכַד בְּנֵי עֲלָמָא מְכַשְׂרִין עוֹבְדֵיהוֹן לְתַתָּא, מִתְבַּסְּמֵן דִּינִין, וּמִתְעַבְרֵן, וּמִתְעַרְי רַחְמֵי וְשִׁלְטָן עַל הַהוּא בִישָׂא דְאַתְעַר מִן דִּינָא קְשָׂא. וְכַד מִתְעַרְן רַחְמֵי, חֲדוּה וְנִיחוּמִין מִשְׁתַּכְּחִין, מְשׁוּם דְשִׁלְטִין עַל הַהוּא בִישָׂא. הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (שמות לב) וַיִּנָּחֵם יי' עַל הָרָעָה. וַיִּנָּחֵם מְשׁוּם (דְּשִׁלְטָא עַל הָרָעָה) דְאַתְכַּפֵּיא דִינָא קְשָׂא, וְשִׁלְטִין רַחְמֵי.

תַּאנָּא, בְּשַׁעְתָּא דְמִתְבַּסְּמֵן דִּינִין, וְשִׁלְטִין רַחְמֵי, כָּל כְּתָרָא וְכְתָרָא תַב בְּקִיּוּמֵיהּ, וּמִתְבָּרְכָן פְּלֵהוּ פְּחָדָא. וְכַד תִּיבִין כָּל חַד וְחַד לְאַתְרֵיהּ, וּמִתְבָּרְכָן פְּלֵהוּ פְּחָדָא, וּמִתְבַּסְּמָא אִימָא בְּקִלְדִּיטֵי גְלִיפִין וְתִיבִין לְסִטְרָהּ, כְּדִין אִקְרִי תְשׁוּבָה שְׁלִימָה, וְאַתְכַּפֵּר עֲלָמָא, דְהָא אִימָא בְּחֲדוּוּתָא שְׁלִימָתָא יְתָבָא, דְכְּתִיב, (תהלים קיג) אִם הַבְּנִים שְׁמַחָה, וְכְדִין אֲתַקְרִי יוֹם הַכַּפּוּרִים, דְכְּתִיב בֵּיהּ (ויקרא טו) לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם. וּמִתְפַּתְחִין ג' תַּרְעִין דְסִטְרִין גְּלִיפִין.

תַּאנָּא, כְּתִיב וְהָיָה כִי יַחֲטָא וְאָשֵׁם, מַהוּ כִי יַחֲטָא, וְלִבְסוּף וְאָשֵׁם. אֲלֵא הָכִי תַאנָּא, כִּי יַחֲטָא מְאִינוֹן חוֹבִין דְאַקְרוּן חֲטָא, דְכְּתִיב מִכָּל חַטָּאת הָאָדָם. וְאָשֵׁם: כְּמָה דְאַתְ אָמַר (במדבר ה) הָאָשֵׁם הַמוֹשֵׁב לִי. וְאָשֵׁם: וַיִּתְקַן, כְּלוֹמַר אִם יִתְקַן עוֹבְדוּי, וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר גָּזַל. אָמַר רַבִּי יוֹסִי מִמְּשַׁמַּע דְכְּתִיב וְהָשִׁיב, וַיִּשָׁיב לֹא כְּתִיב אֲלֵא וְהָשִׁיב, וְהָשִׁיב דִּיִּיקָא.

תַּנְיָא, בְּאַרְבַּע תְּקוּפִין דְשַׁתָּא, קָלָא אֲתַפְּסֵק, וְדִינִין מִתְעַרִין, וְתְשׁוּבָה תְלִיא עַד דְאַתְתַּקֵּן. וְכַד דִּינִין מִתְעַרִין, קָלָא נְפִיק, וְד' זְוֵרִין (כ"א וְיָגִי) דְעֲלָמָא, סְלָקִין וְנַחְתִּין. כְּרוּזָא קוּל, וְאַרְבַּע זְוֵיּוֹת (פעמים) הָעוֹלָם עוֹלָם וְיִוְרָדִים. הַכְּרוּז קוּרָא,

וְכַשְׁבְּנֵי אָדָם מְכַשְׂרִים מְעַשְׂיָהֶם לְמַטָּה, אַזִּי מִתְבַּשְׂמִים הַדִּינִים וְעוֹבְרִים, וּמִתְעוֹרְרִים רַחְמִים וְשׁוֹלְטִים עַל אוֹתוֹ הָרַע שְׁמַתְעוֹרֵר מִן הַדִּין הַקָּשָׁה. וְכַשְׁמַתְעוֹרְרִים רַחְמִים, נְמַצְאִים שְׁמַחָה וְנַחוּמִים, מְשׁוּם שְׁשׁוֹלְטִים עַל אוֹתוֹ הָרַע. זְהוּ שְׁכַתוּב וַיִּנָּחֵם ה' עַל הָרָעָה. וַיִּנָּחֵם, מְשׁוּם (ששולט על הָרָעָה) שְׁנַכְנַע הַדִּין הַקָּשָׁה, וְשׁוֹלְטִים הַרַחְמִים.

שְׁנִינּוּ, בְּשַׁעְתָּא שְׁהַדִּינִים מִתְבַּשְׂמִים וְשׁוֹלְטִים הַרַחְמִים, כָּל כְּתָר וְכְתָר שָׁב לְקִיּוּמוֹ, וְכֹלֵם מִתְבָּרְכִים כְּאַחַד. וְכַשְׁשָׁבִים כָּל אַחַד וְאַחַד לְמַקְוֵמוֹ וְכֹלֵם מִתְבָּרְכִים כְּאַחַד, וְהָאִם מִתְבַּשְׂמֵת בְּמִפְתַּחוֹת הַחֻקִּים וְשָׁבִים לְצַדִּיקָה, אַז נְקֵרָא תְשׁוּבָה שְׁלִמָה, וְהַעוֹלָם מִתְכַּפֵּר, שְׁהַרִי הָאִם יוֹשְׁבֵת בְּשְׁמַחָה שְׁלִמָה, שְׁכַתוּב אִם הַבְּנִים שְׁמַחָה, וְאַז נְקֵרָא יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁכַתוּב בּוֹ לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם. וְנִפְתַּחִים חֲמִשִּׁים שַׁעֲרִים שֶׁל צְדָדִים חֻקִּים.

שְׁנִינּוּ, כְּתוּב וְהָיָה כִּי יַחֲטָא וְאָשֵׁם, מַה זֶה כִּי יַחֲטָא, וְלִבְסוּף וְאָשֵׁם? אֲלֵא כְּדִ שְׁנִינּוּ, כִּי יַחֲטָא מְאוּתָם חֲטָאִים שְׁנַקְרָאוּ חֲטָא, שְׁכַתוּב מִכָּל חַטָּאת הָאָדָם. וְאָשֵׁם, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר הָאָשֵׁם הַמוֹשֵׁב לֵה. וְאָשֵׁם, וַיִּתְקַן. כְּלוֹמַר, אִם יִתְקַן אֶת מְעַשְׂיוֹ, וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר גָּזַל. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִמְּשַׁמַּע שְׁכַתוּב וְהָשִׁיב, לֹא כְּתוּב וַיִּשָׁיב אֲלֵא וְהָשִׁיב, וְהָשִׁיב דְּוָקָא.

שְׁנִינּוּ, בְּאַרְבַּע תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה הַקּוּל נְפִסֵק, וּמִתְעוֹרְרִים הַדִּינִים, וְהַתְשׁוּבָה תְלוּיָה עַד שְׁמַתְתַּקֵּן. וְכַשְׁהַדִּינִים מִתְעוֹרְרִים, יוֹצֵא וְאִין מִי שִׁישְׁגִיחַ וַיִּתְעוֹרֵר. וְהַקְדוּשׁ

ברוך הוא מזמן, אם לשובו - לשוב, ואם לא - (הכל ס"א הקול) נפסק, והדינים נעשים, ואז נקרא ויתעצב, ויתעצב בכתים החיצונים.

אמר רבי יהודה, שנינו, מיום שנחרב בית המקדש אין יום שלא נמצא בו פעם רע, מה הטעם? משום ששנינו, אמר רבי יודאי אמר רבי ייסא, נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יבנס בירושלים של מעלה עד שיפנסו ישראל לירושלים של מטה. ומשום כך נמצאת רתחה בעולם. אמר רבי יוסי, כתיב ערות אביך וערות אמה לא תגלה. וכתוב אמה היא לא תגלה ערותה. ושנינו, אמה היא ודאי. הרי אם גלה ערותה, למה צריך להשיב אותה? ודאי לתמן את מה שגלה. ששנינו, כשמתגבר יצר הרע באדם, אינו מתגבר אלא באותן עריות, וכל החטאים אחוזים באותה ערוה. וכתוב לא תגלה. כשמתמקן, מתקן כנגד אותו שגלה, וזו נקראת תשובה.

אמר רבי יצחק, כל חטאי העולם אחוזים (ח) בזה, עד שהאם מתגלה בגללים. וכשהיא מתגלה, כל אותם הבנים מתגלים (בשבילא). וכתוב לא תקח האם על הבנים. וכשמתמקן העולם למטה, הכל מתקן, עד שעולה התקון לאם הקדושה ומתמקנת, ומתכסית ממה שהתגלתה. ומשום כך כתיב, אשרי נשוי פשע פסוי חטאה, ואז נקראת תשובה, תשובה ודאי. ואז נקרא יום הכפורים, כמו שכתוב מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו.

אמר רבי יהודה, מתי נקראת תשובה? כשהאם מתכסה

קרי, ולית מאן דישיגח ויתער. וקודשא בריך הוא זמין, אם יתובון יתוב, ואי לא (בלא ס"א קלא) אתפסק, ודינא אתעבידו וכדין אתקרי ויתעצב, ויתעצב בכתו בראי.

אמר רבי יהודה, תנינן, מן יומא דאתחרב ביה מקדשא, לית יומא דלא אשתכח ביה רתחא בישא. מאי טעמא. משום דתנינן, אמר רבי יודאי אמר רבי ייסא, נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יבנס בירושלים דלעילא, עד שיפנסו ישראל בירושלים דלתתא. ובגין כך, רתחא אשתכחת בעלמא.

אמר רבי יוסי, (ויקרא יח) כתיב ערות אביך וערות אמה לא תגלה. וכתוב, אמה היא לא תגלה ערותה. ותנינן אמה היא ודאי. הא אם גלה עריותה, למאן בעי לאתבא לה, ודאי לתקנא מאי דגלי.

דתנא פד סגיא יצרא בישא בבר נש, לא סגי אלא באינון עריין, וכלהו חובי אחידן בההוא עריא. וכתוב לא תגלה. פד אתתקן אתתקן לקבל ההוא דגלי, ודא אקרי תשובה. אמר רבי יצחק, כל חובי עלמא אחידן (ס"א דא) פדא, עד דאימא אתגליא בגיניהון.

וכד איהי אתגליא, כל אינון בנין אתגליין (בגינה). וכתוב (דברים כב) לא תקח האם על הבנים. וכד אתתקן עלמא לתתא, אתתקן פלא, עד דסלקא תקונא לאימא קדישא, ומתתקנא, ואתפסיא ממה דאתגליא. ובגין כך כתיב, (תהלים לב) אשרי נשוי פשע פסוי חטאה, וכדין אקרי תשובה, תשובה ודאי. וכדין יום הכפורים אתקרי, כמה דכתיב, (ויקרא טו) מכל חטאתיכם לפני יי' תטהרו.

אמר רבי (דף ט"ז ע"א) יהודה אימתי אתקרי

תשובה. פד אימא מתפסיא וקיימא בחדוה על בנין, דכתיב, (תהלים